Maass, Ernst
De Germanici
prooemio commentatio

INDEX SCHOLARVM

IN

VNIVERSITATE LITTERARIA GRYPHISWALDENSI

PER SEMESTRE HIBERNVM

ANNI MDCCCXCIII — MDCCCXCIV

A DIE XV MENSIS OCTOBRIS

HABENDARVM.

PRAEMISSA EST ERNESTI MAASS

DE GERMANICI PROŒMIO COMMENTATIO.

GRYPHISWALDIAE
TYPIS IVLII ABEL
MDCCCXCIII.

VNIVERSITATIS LITTERARIAE GRYPHISWALDENSIS

RECTOR

GVSTAVVS PESCATORE

CVM

CONCILIO ACADEMICO

S. D.

CIVIBVS ACADEMICIS.

Ex quo de 'Phaenomenorum' Germanici compositione consilio tempore quaeri coeptum est, duae potissimum carminis portiunculae, procemium altera, altera v. 558—560 continens, tractari ab interpretibus consuerunt. Et in procemio quidem, quod nobis satis videtur perspicuum, enarrando dici nequit quantum ad hunc usque diem et quam variis errandi ambagibus peccatum sit, alteram quam significavimus versuum triadem nuper ex parte saltem recte intellectam esse ab I. Maybaumio in libello academico Rostochiensi '*De Cicerone et Germanico Arati interpretibus*' anno 1889 emisso non sine gaudio animadvertimus. A cuius interpretatione sive supplenda sive emaculanda huius commentarioli initium repetimus, obscuratam procemii sententiam et argumentum postea, si possumus, declaraturi.

Ita igitur de Capricorni et Aquarii sideribus v. 554—564 Germanicus:

cochlidis inventor, cuius Titania flatu
proelia commisit divorum laetior aetas
bellantem comitata Iovem, pietatis honorem,
ut fuerat geminus forma, sic sidere cepit.
hic, Auguste, Tuum genitali corpore numen
attonitas inter gentis patriamque paventem
in caelum tulit et maternis reddidit astris.
proximus infestas, olim quas fugerat, undas
Deucalion parvam defundens indicat urnam.
annua concludunt Syriae duo numina Piscis
tempora; tunc iterum praedictus nascitur ordo.

IV

Verba *Tuum genitali corpore numen attonitas inter gentis patriamque parentem in caelum tulit* de Capricorno prolata attigerunt multi et eo usque etiam usurparunt recte, quod ferente Capricorno (quo horoscopante Augustus natus esse credebatur: Sueton. *Aug.* 94) ad deos gestatum intellexerunt. Verum *genitali corpore* ad utrum pertineret, Augustum an Capricornum, cognovimus haesitatum esse immerito. Itaque (opera ferme superflua), quid verum sit, breviter proponimus. Etenim Capricorni γεννητικὸν σῶμα idcirco significavit poeta, quia, Augustus ut nasceretur, ille effecisse vel — ut Manilii dicta (II v. 507) nostra faciamus — 'in eius ortum fulsisse' existimaretur. Ac iure illinc post Augusti demum obitum Germanici carmen esse conditum collegit Maybaumius. *Maternis* autem *astris* quid sibi vellet, satis nemodum extricavit. Iulium sidus, Veneris planetam, quamvis fortiter Maybaumius elici iusserit, non confidimus fore qui facile assentiatur. 'Astra' enim non 'unum' aliquod sidus neque 'unam' stellam sed sidera uno certe plura indicant. Itaque Kraemerus *(De Manilii qui fertur Astronomicis,* Marpurgi 1890, p. 46 sq.) simul etiam stellam Iulii Caesaris indicari nuntiavit et Ovidium *Metam.* XV v. 839 contulit de Augusto ita loquentem: *aetherias sedes cognataque sidera tanget.* Sunt vero *cognata* Augusti *sidera* Venus planeta et Caesaris stella Ovidio, ac possis eodem per se Germaniceum *maternis astris* referre. Sed possis alteram quoque explicationem periclitari non pariter probabilem, sed Germanico aptiorem. Nam miro enarratores consensu inde ab Hugone Grotio neglexerunt, quod identidem Germanicus in universum et stellas singulas et sidera 'deos' pronuntiavit: v. 178 sqq. *qua cornus flamma sinistri summa tenet, subit haec eadem vestigia dextra Aurigae mediaque ligat compagine divos*[1]), Tauri nimirum et Aurigae siderum; v. 234 sqq. *est etiam propiore deum cognoscere signo, Deltoton si quis (donum hoc spectabile Nili divitibus generatum undis) in sede notabit* (ubi Arietis sidus 'deum' dicit)[2]); v. 440 sq. *haud equidem possis alio contingere signo, quae divis sedes*[3]), scilicet planetis. Habet Germanicus solitarium illud non ex Arato (Aratus enim supra ultraque sidera deos locavit v. 359 sq. οἷον γὰρ κἀκεῖνο θεῶν ὑπὸ ποσσὶ φορεῖται λείψανον Ἠριδανοῖο, πολυκλαύτου ποταμοῖο, item — ex Arato — Callimachus in 'Coma Berenicae', quatenus e Catulli v. 69 sq. *sed quamquam me nocte premunt vestigia divom, lux autem canae Tethyi restituit* suspicari licet,[4]) et Avienus v. 1508 sqq. *caelum super aula*

---

[1]) *binos* pro *divos* coniecit Grotius p. 8[a] 'Notarum' *commodiore sensu: possit tamen 'divos' retineri, si Ionem et Erichthonium intellegamus.* Fieri hoc in Germanico, nisi forte vim inferre poetae verbis placebit, non posse patet.

[2]) *Putet forte aliquis Germanicum 'propiored eum' d interiecto dixisse . . . sed hoc nimis obsoletum. Dicat alius 'Crium' . . legendum; sed eius vocis prima producitur. Itaque necesse est Platonico more deos interpretari stellas, qua ratione potuit et supra Aurigam et Taurum divos dixisse, aut deum interpretari Arietem, quia erat Neptuni filius, ut in fabulis legimus* Grotius p. 10[b].

[3]) Legebat e corrupto codice Leidensi *divisa dies* Grotius (cf. 'Not.' p. 17[b]).

[4]) In transcursu Ovidii *Fastorum* III v. 509 sqq. expediendorum opportunitate utemur. Ita de Bacchi narrator et Ariadnae amoribus:

deorum axe adamanteo convolvitur), sed e solida Stoicorum[1]) doctrina, de qua copiose Zellerus *Philosophie der Griechen* III 1³ p. 190. 316 et Rohdeus *Griechischer Roman* p. 241¹ disputarunt. Possunt tamen nec pauca nec levia suppleri testimonia. Nam stoica etiam ratio 'Catasterismorum', falso qui dici pergunt Eratosthenis. Capite XXXV (p. 174 R.) Argo ad caelum perfertur, ut αὐτῆς ἡ δόξα ἀγήρατος διαμείνῃ οὔσης ἐν τοῖς θεοῖς, nimirum in sideribus.[2]) Neque absona a 'Catasterismis' haec stoica res, sed aliae quoque in sylloga ista, modo quaeras attente, deteguntur e Stoicorum disciplina coortae. Veluti c. II p. 58 stella polaris (πόλος) dicitur περὶ ὃν δοκεῖ ὅλος ὁ πόλος στρέφεσθαι. Mundum voce πόλος, quae Stoicorum propria est, posteriore loco significat et figura utitur scriptor etymologica, neque licet Westermanno suasore vel cum novissimo editore librariis invitis κόσμος amplius in textu ferre pro πόλος: cf.

occupat amplexu lacrimasque per oscula siccat
et 'pariter caeli summa petamus' ait.
'Tu mihi iuncta toro mihi iuncta vocabula sumes:
nam Tibi mutatae Libera nomen erit.
sintque Tuae Tecum faciam monumenta Coronae,
Volcanus Veneri quam dedit, illa Tibi.'

Caeli summa Ariadna tenebit, inter deos nimirum relata. Ibi Coronae sidus Ariadnae praesto erit: dummodo Arateam rationem adsumas θεῶν ὑπὸ ποσσὶ φορεῖται. Congruit igitur Ovidiana descriptio non modo cum Aratea verum etiam cum Callimachea de astrorum sede sententia. Alibi de hac re plura disseremus. — Quod Rhianus de sceleste superbienti p. 199 M. (= Stob. *Flor.* IV 34) profert ἶσα Διὶ βρομέει, κεφαλὴν δ'ὑπὲρ ἀστέρας ἴσχει (ita enim pro αὐχένας emendavit Kaibel *Herm.* 1893 p. 57), videtur ex iis declarari posse, quae attulimus: *ad deos usque ultra caelum caput erigit.* 'Evang. Petri' p. 11. 60 Harnack.

1) Ante Stoicos et Platoni et Aristoteli idem placuisse notum est.

2) Meliorem huius rei notitiam assecutis Diodorum (V 49) in eandem Stoicorum sententiam adhibere fortasse licebit. Ille enim Iasionis non mortem (ut ferme fit) sed εἰς θεοὺς μετάστασιν commemoravit. Unus Hyginus *Astr.* II 22 (p. 64 Bunte) Iasionem simul cum Triptolemo dilectos a Cerere et ad Geminorum sidus traductos esse rettulit nescio unde, et 'deos' pro 'stellis' 'sideribusve' fieri potest ut intellexerit. Adde, quod Diodori in Creticis fontes (vel fons) prope ad ea accedunt, quae in catasterismorum litteris de fabulis creticis occurrunt. Adscribimus alterum Hygini locum in hac re gravissimum *Astr.* II 4 (p. 38 B.) sed prout possumus emendatum:

> *Hermippus, qui de sideribus scripsit, ait Cererem cum Iasione Ilithii filio concubuisse. Quam ob rem fulmine percussum complures cum Homero dixerunt. Ex his, ut Epimenides Gnosius historiarum scriptor demonstrat, nascuntur filii duo, Philomelus et Plutus. Quos negant inter se convenisse. Nam Plutum, qui ditior fuerit, nihil fratri suo de bonis concessisse. Philomelum autem necessario adductum, quodcunque habuerit, ex eo boves duos emisse et ipsum primum plaustrum fabricatum esse. Itaque arando et colendo agros ex eo se aluisse. Cuius matrem inventa miratam ut arantem eum inter sidera constituisse et Booten appellasse. Ex hoc autem Pareanta demonstrant natum, qui de suo nomine Parios et oppidum Parion appellavit.*

Linea 1 codices *letis loetis laetus lecti tetis oetae* vario depravationis genere, *Thusci* vel *Corythi* editores interpolabant praepropere. Promptum in Hygini 'Fabula' 270 auxilium: *Iasion, Ilithii filius, quem Ceres dicitur amasse.* Quo inde a Micyllo idem illud *Corythi* infertur. Nonne e graeco potius (Εἰλείθυιος vel Εἰλείθυος vel -υς) *Ilithii* explicandum erit et intellegendus heros eo fere nomine insignis, quo appellatur Juppiter Γενέτωρ Λεχεάτης Παιώνιος Ἔπαφος: cf. *de Aeschyli Supplicibus* p. IV sqq. Itaque etiam in 'Astronomia' Hygini conicimus *Ilithii* (vel *-yi* vel *-yis*). Porro ab Hermippo '*Petellides*' (ita enim codices) non diversa habet, ut recte observavit Robertus p. 222⁶. Sed e graeca lingua nomen illud explicari iure idem infitiatus est. '*Epimenides*', quem reposuimus, Gnosius fuit 'Cretica' reliquit inter Hygini ac Diodori fontes numeratur. — Ammianus Marcellinus XXII 8, 4 ... *Parion, quam condidit Iasionis* ⟨filii?⟩ *filius Parius* Hinc '*Pareas*' Hygini fortasse tollendus erit.

Aratea nostra p. 123 sqq. Sed ad Germanici versum redeuntibus, nobis *in caelum tulit et maternis reddidit astris* cum ille scripserit, 'in caelum ad deos Veneris quodammodo socios' nobis intellexisse stoice videtur. Ac patet nunc, quam isti male rem administraverint, qui versus 558—560, quippe quibus peculiare quoddam exhibeatur et proprie Germaniceum, proicere sua sede quam explicando corroborare malebant.[1]) Confestim vero alterum stoicae disciplinae in Germanici carmine vestigium commonstramus. Cum enim de Turibulo versus Arati 407—411

ἀλλ' ἄρα καὶ περὶ κεῖνο Θυτήριον ἀρχαίη Νύξ
ἀνθρώπων κλαίουσα πόνον χειμῶνος ἔθηκεν
εἰναλίου μέγα σῆμα (κεδαιόμεναι γὰρ ἐκείνῃ
νῆες ἀπὸ φρενός εἰσι), τὰ δ' ἄλλοθεν ἄλλα πιφαύσκει
σήματ' ἐποικτείρουσα πολυρροθίους ἀνθρώπους

poetico sentiendi vigore excellant, hinc quid Germanicus? Magnificae 'Noctis' personae universam ille 'naturam' suffecit (quam ieiune!) v. 399 sq.:

multa dedit natura homini rata signa salutis
venturamque notis cladem depellere suasit.[2]) —

In prooemio desertos nos, quo hucusque utebamur percommode, Maybaumii auxilio videmus. Quapropter quam fieri potest disputabimus accuratissime. Adscribimus igitur Germanici versus, ut edendos putamus:

ab Iove principium magno deduxit Aratus
carminis.[3]) *at nobis, Genitor, Tu maximus auctor.*
Te veneror. Tibi sacra fero doctique laboris
primitias probat ipse deum rectorque satorque.
quantum etenim possent anni certissima signa,
qua sol ardentem Cancrum rapidissimus ambit
diversasque secat metas gelidi Capricorni,
quave Aries et Libra aequant divortia lucis,
si non parta quies Te praeside puppibus aequor
cultorique daret terras, procul arma silerent?
nunc vacat audacis in caelum tollere vultus
sideraque et mundi varios cognoscere motus,
navita quid caveat, quid scitus vitet arator,
quando ratem ventis aut credat semina terris.
haec ego dum Latiis conor praedicere Musis,
Pax Tua Tuque adsis nato, Numen, que secundes.

[1]) Cf. Breysigii ed. p. XI.

[2]) Non percepit Germanici ab Arato differentiam quid sibi vellet Sieglus *De Cicerone Germanico Avieno Arati interpretibus* (Halis 1886) p. 27.

[3]) Distinximus ante *at*, non ante *carminis* (ut Breysigius), si quidem Vergilius, versus Germanici exemplum, *Ecl.* III v. 60 sq.: *ab Iove principium musae. Iovis omnia plena* etc. Cf. Maybaumius p. 17.

'Genitorem' Germanicus quem diceret, certatim interpretes indagabant. Erat Claudii Drusi, qui Augusti privignus fuit, filius Germanicus ac postea a Tiberio, patruo suo, adoptatus nepos factus est Augusti. Illud vero omnes iure ex Jovis Aratei oppositione desumpserunt, ipsam esse imperatoris alicuius personam in Germanici prooemio intellegendam. Augustum alii, alii Tiberium (de tertio ne cogitari quidem potest) praeoptarunt. Sed qui vellent Augustum, ii ratione usi sunt diversa. Nam fuerunt, quibus versus 558—560, qui de mortuo Augusto sunt et inter deos iamiam relato (dictum de his est superius), libuit expellere (tantam nos satis habemus violentiam notasse); alii non dixerim prudentius attamen in re perdifficili paullo cautius sibi nihil agendum esse rati v. 558—560 et prooemium inter se quomodo conciliarentur omnino dissimularunt. Accedit vero alterum. Primus enim Hugo Grotius p. 2 'Notarum' *improprie* inquit *se 'natum' nominat, Augustum 'genitorem', cum esset hic avus, ille nepos per adoptionem.* Post Grotium item multi iudicabant, quantumvis sit et per se dubitabile, num Augustum avum Germanico vocare licuerit 'patrem', neque idoneis adhuc exemplis probatum.[1]) Quod argumentum strenue Grotianae opinionis defensoribus qui opposuit Maybaumius, eo is sese contulit, ut Tiberium potius, adoptione patrem, a Germanico 'genitorem' invocari v. 2 ediceret magis quam vinceret argumentando. Quid enim? Et v. 558, qui de Augusto est, et v. 16 prooemii idem 'numen imperatoris divinum' eadem allocutione praedicatur, conferas modo quae utrobique leguntur: *Pax Tua Tuque adsis nato numenque secundes* et *hic, Auguste, Tuum genitali corpore numen . . in caelum tulit et maternis reddidit astris.* Proinde unam eandemque certi cuiusdam imperatoris utrobique divinitatem indicari haud cunctanter efficimus. Iam cum posteriore loco Augustus, mortuus ille quidem ac deus, suo ipse nomine appellatus sit, mortuo Augusto ac deo, et non Tiberio vivo, dedicasse 'Phaenomena' (v. 1—725) Germanicum concludimus, ni fallimur, prorsus necessario. Et ne id quidem praetermittas, quod Tiberius haberi 'divus' ipse fastidiebat (Mommsen *Staatsrecht* II[3] p. 755 sqq., O. Hirschfeld *Sitzungsberichte* 1888 p. 837 sqq.): num credibile, in tali causa filium consilio patris et voluntati adversaturum fuisse ac tam manifesto? Defunctum igitur Augustum et iam deum factum prooemio Germanicus, ut fas deos erat,[2])

---

1) Cf. Ovidius *Fast.* I v. 590 de Germanico: *Tuus Augusto nomine dictus avus.*

2) Mos a dis prooemiandi tam insitus est Graecis Romanisque, ut, sicubi derelictus videtur, causam ac rationem exquiri oporteat. Velut Empedocles in carmine physico ad deos Musamque scripsit v. 11 sqq. prooemium, alterum idem fecerat in Apollinem (L. D. VIII 2, 57): at in 'Catharmis' (nam certa traditionis fides) omnem prooemiandi opportunitatem praetermisit. Consulto ille quidem. Quid enim de se ipse Empedocles in 'Catharmis'? χαίρετ'· ἐγὼ δ'ὔμμιν θεὸς ἄμβροτος, οὐκέτι θνητός, πωλεῦμαι μετὰ πᾶσι τετιμένος, ὥσπερ ἔοικεν (v. 355 p. 76 St.), εἰς δὲ τέλος μάντεις τε καὶ ὑμνοπόλοι [καὶ] ἰητροὶ καὶ (= vel) πρόμοι ἀθανάτοισιν ἐπιχθονίοισι πέλονται· ἔνθεν ἀναβλαστοῦσι θεοὶ τιμῇσι φέριστοι, ἀθανάτοις ἄλλοισιν ὁμέστιοι, αὐτοτράπεζοι, εὔνιες ἀνδρείων ἀχέων, ἀπόκηροι, ἀτειρεῖς: ubi [καὶ] delemus ob quantitatem ἰητροὶ et ὑμνοπόλοι per ἀπὸ κοινοῦ figuram ad μάντεις quoque retrahimus. Neque igitur vatem a poeta distinguit sed coniungit Empedocles. Idem v. 359 sqq.: ἀνδράσιν ἠδὲ γυναιξὶ σεβίζομαι· οἳ δ' ἅμ' ἕπονται μυρίοι, ἐξερέοντες ὅπῃ πρὸς κέρδος ἀταρπός, οἳ μὲν μαντοσυνέων κεχρημένοι, οἳ δ' ἐπὶ νούσων, δηρὸν δὴ χαλεποῖσι πεπαρμένοι ἀμφ'

invocavit, venerabilem avum nepos pientissimus. Et cum gentis imperatoriae conditor esset et princeps Augustus, 'Genitorem' interpretamur ut Venerem 'Genetricem' Iovem 'Patrem' Γενέτορα Γενάρχην interpretandos esse nemo unquam dubitavit. Ita Horatius (si omnino opus exemplis) *Carm.* I 2,50 de Augusto *hic ames dici pater atque princeps* (ubi attulit similia Kiesslingii nostri sollertia), ita ipse de Iove planeta Germanicus fr. III v. 12 sq. *et Leo terribilis sub Te, Pater, ipse repellit instantis morbos.* Quodsi 'Genitorem' de 'divo' Augusto dictum perspeximus, ipsam imperatoris divinitatem in eodem prooemio opperimur aliquo modo significatam: qua omissa indicatione texisset Germanicus de industria veram pulchri carminis sententiam. Hinc est, quod v. 16 primi nos ita distinximus *Pax Tua Tuque adsis nato, Numen, que secundes,* cum antea inde a Grotio omnibus *numen* esset pro accusativo et ad secundandi notionem factitivam traduceretur.[1]) Vocativum vero adnexa *que* copula auctum nequaquam insolenter poeta usurpavit, sed habent talia Augustei quale hoc est Ovidianum *Metam.* VIII v. 560: *adnuit Aegides 'utar' que, 'Acheloe, domoque consilioque Tuo' respondit.* Quae cum ita sint, bis per poematis initium divus Augustus a Germanico compellatur 'Genitor' et 'Numen', tertium v. 558 'Auguste'.

Tandem perspecto carminis principio simul etiam de verborum *Pax Tua* (v. 16) interpretatione constat dudum ab aliis quidem proposita, sed nuperrime ab eodem quem merita saepius laude prosecuti sumus Maybaumio in dubium reiecta p. 28. Tiberii memoriam ille immerito, ut vidimus, ad totum prooemium arcessivit: fallax igitur falsaque, quam in v. 16 induxit, relatio ratioque est a Tiberio petita, neque adiuvat Tacitus *Ann.* II 26: *ergo anno XVI Germanis oppressis e longo tempore*

ἐδίνησι, παντοίων ἐπύθοντο κλύειν εὐηκέα βάξιν. ἐπὶ ante νούσων (sic editiones Laertii) nihili est: reponas ἐπινούσοι a Clemente oblatum *Strom.* VI p. 754 Pott. παρακολουθεῖν τε αὐτῶι ἔλεγε τοὺς μὲν μαντοσυνῶν κεχρημένους, τοὺς δ' ἐπὶ νοῦσον σιδηρὸν (vel -ὰν) δὴ χαλεποῖσι πεπαρμένους, ubi ἐπὶ νούσοισι post Sylburgium perperam Dindorfius. Debebat ἐπινούσους δηρὸν δή. Praeterea versuum laborat iunctura, cum παντοίων — βάξιν nulla qua opus est copulatione adhaereat praecedentibus, denique genetivus παντοίων est relatione indigens: παντοῖοι δ' novandum videtur. Empedocles igitur sine consueto prooemio ad cives suos inceptavit ὦ φίλοι, οἳ μέγα ἄστυ κατὰ ξανθοῦ Ἀκράγαντος ναίετ' ἀν' ἄκρα πόλευς. Requirunt haec et emendationem et interpretationem. 'Flavus' Acragas fluvius non mons est, ut 'flavus' Tiberis. κατὰ editores dederunt, quamvis inepte sit 'sub flavo Acragante' de urbe dictum. Ergo κάτα scribenda praepositio et ad ἄστυ revocanda. Verum qui κατὰ μέγα ἄστυ (per magnam urbem) iidem non possunt dici ἀν' ἄκρα πόλευς (per arcis excelsa) versari. Proinde ἀν' ἄκρα ὄρευς tentamus, quoniam Agrigentum in monte situm erat. ὄρος digammo instructum fuisse probavit Sophus Bugge *B. B* III p. 113 e linguis cognatis (Schulze *Quaest. ep.* p. 407). Alioquin ἀν' ἄκρον ὄρευς praeferremus. — V. 366, qui et ipse e carminis initio est, Veritatem Epimenidis resuscitavit Empedocles: ὦ φίλοι, οἶδα μὲν οὖν, ὅτ' Ἀληθείη πάρα μύθοις, οὓς ἐγὼ ἐξερέω (ubi ἀληθείη παρὰ editores). Cf. *Aratea* p. 345.

[1]) Ut Germanico ita Nicandro vocativus non intellectus offecit adeo, ut totum 'Georgicorum' institutum obscuraretur. Saepissime enim per fragmenta Nicander alteram quandam personam (vario servorum genere instructam fr. 72 Schn. = Ath. IX p. 372 E) allocutus est. Idem fr. 74 v. 49 sq. (= Ath. XV p. 684 A) de insectis in papaverum capite gradum figere tentantibus sic exponit: τὰ δ' οὐ ῥᾶσιν ἐστήριξαν, ἀλλὰ (οὔτε codex: corr. *Wilamowitzius*) τι, παῖ, βρώμην ποτιδεγμένα. Pro παῖ, quod e codicis auctoritate addito solummodo accentu reposuimus, alii aliud coniectabant. Omnium optime Kaibelius intactum παι (sic) illud reliquit. Filii in usum Nicander 'Georgica' composuit!

pax imperio Romanorum reddita est. Pax est Augusti, et templo et religione ab Augusto institutis id temporis celeberrima. Ita ante Maybaumium censebatur et abhinc censebitur denuo. Gravius erit fortasse, quod e v. 9 interpolationem redintegrato dedicatorii carminis argumento ex editionibus posse nobis removere videmur. Ibi codicum Breysigianorum pars *(B^1 E S A V^a V^b g)* exhibet *parta,* pars altera, inter quos Basileensis numeratur, *tanta.* At pepererat Augustus Actiaco proelio quietem orbi, partam praestabat.[1]) Quodsi, cum vi quod positum esse apparet, praeferendum est, *parta* poetae restituimus haud invito.

Absoluta 'Phaenomenorum' (1—725) scriptione sese de planetis sive in altero carmine sive in altero eiusdem operis volumine acturum esse Germanicus v. 440—445 ita pollicitus est:

haud equidem possis alio contingere signo,
quae divis sedes. hinc atque hinc saepe videntur
occasus ortusque. neque anfractus brevis illis
annosasque vias tardus vix perficit orbis.
hoc opus arcanis si credam postmodo Musis,
tempus et ipse labor (patiantur fata!) docebit.

Et consilium poeta illud reapse exsecutus est. Sed de hac re postmodum. Etenim error, priusquam procedamus, Hugonis Grotii confutandus est p. 1 'Notarum', alterum ac diversum a versibus 1—725 opusculum de planetis edere Germanicum tunc voluisse e versibus quos modo attulimus iudicantis. Posse ita per se existimari largimur. Potest vero etiam quispiam sic rem sibi componere, ut quandam alteram eiusdem de caelo operis partem, perscripta iam de fixis sideribus priore portione ac divulgata, aggredi Germanicum instituisse opinetur. Optione data extrinsecus discrimen repetendum erit inferius p. X sq. Causam vero videmur, cur Germanicus omissos ab Arato planetas seorsum tractare aliunde supplendos ipse constituerit, nobis facile repperisse. Superare enim Aratum, nisi fallimur egregie, studuit Germanicus prorsus desperantem plenus fiduciae, modo legas v. 454—461:

οἱ δ' ἐπιμὶξ ἄλλοι πέντ' ἀστέρες οὐδὲν ὁμοῖοι
πάντοθεν εἰδώλων δυοκαίδεκα δινεύονται.
οὐκ ἂν ἔτ' εἰς ἄλλους ὁρόων ἐπιτεκμήραιο
κείνων ἧχι κέονται, ἐπεὶ πάντες μετανάσται
(μακροὶ δέ σφεών εἰσιν ἑλισσομένων ἐνιαυτοί,
μακρὰ δὲ σήματα κεῖται ἀπόπροθεν εἰς ἓν ἰόντων),
οὐδ' ἔτι θαρσαλέος κείνων ἐγώ. ἄρκιος εἴην
ἀπλανέων τά τε κύκλα τά τ' αἰθέρι σήματ' ἐνισπεῖν. —

[1]) Cf. Ovidii *Fast.* I v. 709 sqq.: *ipsum nos carmen deduxit Pacis ad aram* .. *utque domus, quae praestat eam, cum pace perennet, ad pia propensos vota rogate deos* Vide, quae de Ovidio in calce commentarioli disputaturi sumus.

Succedunt versibus 1—725, quibus fixorum siderum terminatur descriptio, in libris Germanici manuscriptis quaedam poetica astronomici argumenti fragmenta ab eodem, si codicum *A P* subscriptionibus (p. 54 Breysig) fides, confecta Claudio Caesare Germanico. Fragmenta illa non in omnibus quidem codicibus — Baehrensii hac in re notata nec certa satis nec credibilia esse experti sumus identidem — at in quibusdam a praecedenti versu 725, in quem pars Germanicei poematis finitur prima, dirempta longiore sunt interstitio. Velut de libro Leidensi De Vries, vir perofficiosus, nobiscum prompta voluntate haec communicavit: *Im Codex Vossianus Q 79 enden Vers 725 des Germanicus auf fol. 92ʳ Z. 12. Es bleiben auf diesem Blatte ʳ noch 3 freie Zeilen. Fol. 92ᵛ — 93ʳ sind ganz leer. Fol. 93ᵛ enthält die Himmelskarte, und erst auf Fol. 94ʳ Z. 1 fängt an grandine permixtus Aries u. s. w. (Fr. II S. 43 Breysig). Die Angabe bei Baehrens 'PLM' I 187 zu V. 725 „sine interstitio" ist also unrichtig.* Manifestum igitur dicimus, ipsa codicum quorundam condicione externa et ordine versuum 1—725 cohaerentiam a fragmentorum serie seiungi. Porro titulum istis frustulis nusquam nec praefixum in libris nec postscriptum invenies, nisi quod in Basileensis *A* et Parisini *P* exitu scribae terminato fragmento III (p. 54 Br.) addiderunt: *'Claudii Caesaris. Arati Phaenomena explicit.'* Unde tantum discitur, ad idem quod v. 1—725 opus fragmenta Iª (v. 1—39) et III — nam fr. Iᵇ et II omittunt — librarios Basileensem et Parisinum revocare. Quo quasi iacto fundamento pedetemptim cetera procurabimus.

Fr. Iª (v. 1—39 p. 41 Br.) eosdem complectitur de Solis per Zodiacum migratione versus, qui continuae 'Phaenomenorum' partis primae sunt 531—569. Neque vero Baehrensius tantum, homo operosus sed violentus, sed vel Breysigii accuratio p. XI. XXX Freyio praeeunte (*Mus. rhen.* XIII p. 418 sqq.) e 'Phaenomenorum' descriptione istos versus, etsi cohaerent et inter se et cum ceteris perbene, eiecerunt ac deperditae alicui carminis parti assignarunt (quam et illi et alii mero opinandi arbitrio vocitant 'Prognostica'). Rectissime nuper tandem Maybaumius retinendos suo esse loco illos versus asseveravit, cum praesertim tertia divi Augusti allocutio v. 558 contineatur, sed extricare non valuit, e quo explicandum esset consilio, quod decerpta suo nexu et inter fragmina iterum splendida ista reposita esset Zodiaci descriptio. Effici id poterit, si modo ceterorum Germanici frustulorum originem et naturam cognoverimus.

Fr. III (p. 44—54 Br.) cum alibi tum in *APS* statim post v. 582, resectis ibi v. 583—725 in quibus de coortibus et cooccasibus agitur, sine ulla divisionis nota vel ob id ipsum male invenitur, quod de quattuor planetarum, Iovis Martis Veneris Mercurii, per Zodiacum itinere et vi (excepto quem primo loco fuisse ipse innuit v. 1 Saturno) complectitur commentariolum. Assolent Romani a Saturno planetarum ordinem inceptare neque aliter concludere atque Germanicus. Exempli instar Avienus

esto insertam 'Phaenomenis' suis de planetis narrationem (v. 1509 sqq.) ita ordinans ut fecisse Germanicum fr. III vidimus: Saturnus Iuppiter Mars (Sol) Venus Mercurius (Luna). Et Germanicum meminimus planetas peculiari carminis parti seposuisse (p. X). Luculenta igitur res: partis illius alterius, quam modo diximus, hoc ipsum fragmentum codices tradiderunt adhuc ferme necopinantibus. Nec tamen defuit qui ante nos quod summum rei est animadverteret, sed Hugoni Grotio (p. 1 'Notarum') dudum repertae rei sed a posterioribus criticis oblitteratae gloriolam ut par est (cf. p. IX) concedimus.

Fr. II (p. 43 sq. Br.) codicibus Leidensi et Bernensi servatum est. Exponitur illic versibus viginti duobus, quae tempestates signis Zodiaci efficiantur, nullo intervallo bene ita continuata v. 23 sqq. oratione:

haec ut quisque deus possedit numine signa
adiungunt proprias vires . torpere videntur
omnia Saturno; raros ille exprimit ignis
et siccas hiemes adstrictis perficit undis.
grandine durantur pluviae, nive grando putrescit
et rigor accedit ventis . mitissimus ille.

Enumeratis igitur duodecim signis planetarum per Zodiacum itinera descripsit a Saturno exorsus. Neque vero ne Saturni quidem viam singula per signa persecutus est excerptor, sed fragmentum haud ita longe ab initio abrupit. Commeminimus vero quattuor reliquos planetas fr. III tractatos, qua illi ratione et quo effectu singula Zodiaci signa pervadant, accurate narrari. Hiante quidem oratione subnectendum tamen esse, ut fere factum est ab editoribus,[1]) fragmentum III v. 1 sqq. ultimo fragmenti II versiculo 28 arbitramur.

Facilius de fr. I^b (v. 41—55: nam v. 40 e v. 531 interpolatus est) iudicium capessitur. Quo septem primum enumerantur planetae, deinde motus eorum singularis illustratur. Deprompta haec ex eadem illa esse 'Phaenomenorum' parte, quae planetas continebat, obtuenti adparet.

Fragmenta omnia pervestigavimus, ut tuto nunc faciamus summam. Tria e Germanici planetarum expositione relicta hodie sunt; unum fragmentum vidimus ad stellarum fixarum indicem pertinere. Eclogae igitur e toto quodam Germanici poemate astronomico a nescio quo anthologo desumptae supersunt in 'Fragmentis'. Praeterea integram in 'Phaenomenorum' versibus 1—725 tenemus eiusdem carminis partem.

Stellas fixas ex Arato potissimum prompsit Germanicus, sed ut addendo corri-

---

1) Cf. Breysigii praef. p. XXX.

gendo resecando, novo etiam procemio, in multis graeco exemplo fieret dissimilis. Neque convertere Aratum voluit ut M. Tullius sed interpretatus est liberius. Planetas Aratus, cum ipse non habuerit, non potuit ob id ipsum Germanico suppeditare. Proinde diu ac multum haesitavimus, num recte librarii iis fragmentis, quae sunt de planetis, subscripserint *Claudii Caesaris Arati Phaenomena* et tutum iudicamus non delere quidem sed secludere genetivum *[Arati]* ut e vetusta sed falsa coniectura coortum. Nam ante quintum iam saeculum falso illo titulus memoriae Arateae supplemento auctus erat. Legit tunc certe Priscianus (II 417 H.) ac citavit deperditum integri carminis locum: *Caesar in Arato 'cur divite lingua graeca parum curem potiusque triangula dicam'?* Versus illi cum intra v. 1—725 desiderentur, ubi locum habuerint, certo non constat, sed fingi saltem possunt e planetarum expositione fuisse. Qua re concessa nullum vestigium patet amplius ultra fixa errantiaque sidera aut in 'Phaenomenis' aut alibi excurrisse Germanicum. Nihilo secius 'Prognostica' certatim Germanico et editores et enarratores miro addixerunt consensu, quantumvis de his testes codices ipse denique, ubi de se promittit, sileat Germanicus. Apage Germanici 'Prognostica' (nisi quis forte firmis argumentis demonstraverit)! Quodsi posterioris de planetis partis subscriptioni nomen Arati et auctoritas recte a nobis dempta est, demenda toti erit eadem carmini Germaniceo. 'Phaenomena' potius ille, ut multi, non convertit sed conscripsit, ex parte Aratum partim alios auctores libero secutus iudicio.

Paullo ante Germanicum, vivo etiam tunc Augusto, Manilius persimile sed astrologici argumenti poema confecerat. Ac pluriens ad Manilium spectasse Germanicum vir summus in commentario olim ostendit Iosephus Iustus Scaliger. Nonnulla tamen exempla Scaliger fortuito omisit, velut Germ. v. 71 *clara Ariadnaeo sacratast igne Corona* ~ Manil. V 253 *clara Ariadnaeae quondam monumenta Coronae* (ubi *cara* codices, *clara* ex Arati ἀγαυόν v. 71 emendavit Scaliger in adn.),[1]) German. v. 339 sq. de Sirio *nullo gaudet maiusve minusve agricola et sidus primo speculatur ab ortu* ~ Manil. I 401 sq. *hanc quam surgentem primo cum redditur ortu montis ab excelso speculantur vertice Tauri etc.* Ergo collatis Germanici v. 2 *at nobis, Genitor, Tu maximus auctor* et Manilii I v. 384 sqq. *uno vincuntur in astro Augusto, sidus nostro quod contigit orbi; Caesar nunc terris, post caelo maximus auctor*. Germanico locum Manilianum scribenti obversatum esse perspicimus. Perutile est, uterque quid toto carmine voluerit, contulisse. Ac Manilius astrologiam, puram astronomiam (modo Capricorni 'genitalis' vim et mentionem, ut par est, exceperis Augusti causa, astrologiae fautoris,[2]) adscitam v. 558) Germanicus sectatus est. Qui adeo improbasse dicendus Manilii con-

[1]) E Manilio Ovidius *Fast.* III 513 *sintque Tuae Tecum faciam monumenta Coronae* (Kraemer l. c. p. 61). Cf. p. V adn.

[2]) Cf. Haebler *Astrologie im Alterthum* (progr. Zwickau 1879) p. 23 sq.

silium eo magis, quoniam prooemii v. 13—24 hic sola caeli cognitione totam scientiam caelestem contineri strenue vetuerat:

iuvat ire per ipsum
aera et immenso spatiantem vivere caelo
signaque et adversos stellarum noscere cursus.
quod solum novisse parum est. impensius ipsa
scire iuvat magni penitus praecordia mundi,
quaeque regat generetque suis animalia signis,
cernere et in numerum Phoebo modulante referre.
bina mihi positis lucent altaria flammis;
ad duo templa vocor duplici circumdatus aestu,
carminis et rerum.

Iecit Manilius in Aratum sine dubio illud vituperium *quod solum novisse parum est*, astrologiae osorem (etsi in brevi caeli descriptione libro I inserta Arato sese fere addixit auctori: cf. editionis nostrae adnotata), et ex universo carminis instituto vel prooemium formavit ac disposuit. Primum enim Musis Heliconiis sacratum dixit carmen suum novitate insigne. Deinde Augustum invocavit, futurum deum, nisi paratis per illum et pace et ordine otium se atque animum defectura fuisse professus. Denique ad Mercurium, astrologiae inventorem et praesidem, sese convertit, cuius ope effectum esset, ut aeternae leges sortesque e stellis cognoscerentur. Itaque locum suum Mercurio Iuppiter concessit Arateus, ut iuxta Augustum ille locaretur non sine manifesto quodam consilio: *sive mutata iuvenem figura ales in terris imitaris, almae filium Maiae* Horatius *Carm.* I 2, 41 sqq., *ministri Mercurii Maiae* tituli loquuntur Pompeiani. Musae Augustus Mercurius Maniliani carminis quasi propria trias est et tutelaris ideoque tota in prooemio carminis producta. Solent ita antiqui. Ita genuinae 'Theognideorum' syllogae exordio ipse poeta Megarensis Apollinem Dianam Musas adoravit, illos ut deos Megarensium patrios, Musas ut poeta (summa cum concordia haec indigitamenta hodie spuria iudicantur!) . Sed de Theognide posthac dicturi sumus. Germanicus a Manilio rediit ad Aratum v. 1 sq., nisi quod pro Iove Arati, tanquam deus hic vellet ipse ac iuberet adeo illud, divum Augustum substituit:

ab Iove principium magno deduxit Aratus
carminis.[1]*) at nobis, Genitor, Tu maximus auctor.*
Te veneror, Tibi sacra fero doctique laboris
primitias . probat ipse deum rectorque satorque.

[1]) Incerti de caelo poetae (an Atacini Varronis?) exordium item a Iove petitum exstat p. 357 Baehr.: *Juppiter omnipotens, caeli qui sidera torques, ore Tuo dicenda loquar.* Varronis fr. 12 p. 334 *vidit et aetherio mundum torquerier axe* etc. (Hiller *Eratosthenis carminum rel.* p. 76) perperam carmini geographico, cuius titulum 'Chorographiam' testes ferunt, attribuerunt editores.

Expressit Germanicei carminis principium in *Ecloga* IV v. 82 sqq. Calpurnius bucolicus (fugit hoc Schenkelii diligentiam) Neronem praedicando:

ab Iove principium, si quis canit aethera, sumat,
si quis Atlantiaci pondus molitur Olympi.
at mihi, qui nostras praesenti numine terras
perpetuamque regit iuvenili robore pacem,
laetus et augusto felix adrideat ore.

Docti labori Germanicei *primitias* in 'Fastorum' prooemio (v. 3 sqq.) attigit ad Germanicum misso et ipse Ovidius cum diceret:[1])

excipe pacato, Caesar Germanice, voltu
hoc opus et timidae dirige navis iter . . .
adnue conanti per laudes ire Tuorum
deque meo pavidos excute corde metus.
da mihi Te placidum: dederis in carmina viris.
ingenium voltu statque caditque Tuo.
pagina iudicium docti subitura movetur
principis, ut Clario missa legenda deo.
si licet et fas est, vates,[2]) rege vatis habenas,
auspice Te felix totus ut annus eat.

Docti principis iudicium Ovidii 'Fasti' exspectant, cum in eodem litterarum genere Germanicus scriptis 'Phaenomenis' (v. 1—725) gloriam esset adeptus. Verbis *timidae dirige navis iter* (v. 2), etsi in carminis de 'Fastis' comparatione similitudo a re navali sumpta non insolita ceteroquin huic est poetae, nonne id ipsum, quod v. 11 14 profatus erat Germanicus

nunc vacat audacis in caelum tollere vultus
sideraque et mundi varios cognoscere motus,
navita quid caveat, quid scitus vitet arator,
quando ratem ventis aut credat semina terris,

aperta Ovidius memoria eleganter revocavit?

'Theognideorum' prooemium tetigimus p. XIII. Illud sunt qui totum Megarensi poetae relinquunt, sunt vero etiam qui quasi incompositam fragmentorum congeriem ab hac quae superest sylloga gnomica segregandum esse opinantur. En versus, prout Theognidis aut sunt aut esse nequeunt, discreti:

---

[1]) De Avieno prooemii Germanicei imitatore Grotius dixit p. 3ª 'Notarum.'

[2]) Post *vates* distinximus, ut vocativus esset, non nominativus, quemadmodum cum editores tum ceteri explicabant (Knickenberg *De invocationibus*, Marpurgi 1889, p. 45). Nota haec est poetarum, alexandrinorum potissimum, consuetudo, qua eiusdem personae allocutiones variae inter se varia per disticha seiunguntur.

ὦ ἄνα, Λητοῦς υἱέ, Διὸς τέκος, οὔποτε σεῖο
λήσομαι ἀρχόμενος οὐδ' ἀποπαυόμενος,
ἀλλ' αἰεὶ πρῶτόν τε καὶ ὕστατον ἔν τε μέσοισιν
ἀείδω . σὺ δέ μοι κλῦθι καὶ ἐσθλὰ δίδου.

Φοῖβε ἄναξ, ὅτε μέν σε θεὰ τέκε, πότνια Λητώ,
φοίνικος ῥαδινῆς χερσὶν ἐφαψαμένη,
ἀθανάτων κάλλιστον ἐπὶ τροχοειδέι λίμνηι,
πᾶσα μὲν ἐπλήσθη Δῆλος ἀπειρεσίη
ὀδμῆς ἀμβροσίης, ἐγέλασσε δὲ γαῖα πελώρη,
γήθησεν δὲ βαθὺς πόντος ἁλὸς πολιῆς.

Ἄρτεμι θηροφόνη, θύγατερ Διός, ἣν Ἀγαμέμνων
εἴσαθ', ὅτ' ἐς Τροίην ἔπλεε νηυσὶ θοῇς,
εὐχομένωι μοι κλῦθι, κακὰς δ' ἀπὸ κῆρας ἄλαλκε.
σοὶ μὲν τοῦτο, θεά, σμικρόν, ἐμοὶ δὲ μέγα.

Μοῦσαι καὶ Χάριτες, κοῦραι Διός, αἵ ποτε Κάδμου
ἐς γάμον ἐλθοῦσαι καλὸν ἀείσατ' ἔπος
„ὅττι καλόν, φίλον ἐστί · τὸ δ'οὐ καλὸν οὐ φίλον ἐστί"
(τοῦτ' ἔπος ἀθανάτων ἦλθε διὰ στομάτων) . . . . .

Tertiam invocationem esse Theognidis argumento evincitur et testimonio. Credebant enim Megarenses Dianae fanum apud se fecisse Agamemnonem, ἡνίκα ἦλθε Κάλχαντα οἰκοῦντα ἐν Μεγάροις ἐς Ἴλιον ἕπεσθαι πείσων. Recte ita Bergkius addiditque *nam illud leve discrimen, quod Theognis de ipsa expeditione dicere videtur, Pausanias* I 43 *de itinere, quod antea ad heroas congregandos suscepit Agamemnon.* Apparet istis, qui Megarensis Theognidis feruntur, versibus et religionem inesse et fabulam vere Megaricas. Quid igitur? Luculenter origo istius prooemii partis ac fides nonne argumento prorsus comprobatur? Porro testem polliciti Callimachum excitamus (quem qui ante nos produxerunt, uti recte eius auxilio non valebant) schol. Aristoph. *Av.* v. 873 οὐκέτι Κολαινίς] . . Εὐφρόνιος δέ φησιν, ὅτι ἐν Ἀμαρύνθωι ἡ Κολαινίς, διὰ τὸ τὸν Ἀγαμέμνονα θῦσαι αὐτῆι ἐκεῖ κριὸν κόλον ⟨καλουμένη⟩. § ἐπὶ ταύτης δὲ Καλλίμαχος λέγει (fr. 76 Schn.)·

τὴν ὡγαμέμνων, ὡς ὁ μῦθος, εἵσατο·
τῆι καὶ λίπουρα καὶ μόνωπα θύεται.

Relegavit Callimachus, ut apertius non posset, ad Colaenin Theognidis deam (Ἄρτεμις θηροφόνη, θύγατερ Διός, ἣν Ἀγαμέμνων εἵσατο) et non ad Euboicam, quemadmodum p. 119 *Lyricorum* praepropere adnotavit Bergkius. Itaque paullo ante memoriam Callimachi in scholio novam inceptari notam existimamus ac verba ἐπὶ ταύτης ad commune lemma οὐκέτι Κολαινίς pertinere et non ad Euphronii 'Amarysiam' nobis persuasimus. Illud vero novum adhuc est, Megarensium Dianam eodem nomine sacro eadem religione fabula etiam eadem Agamemnonis qua Euboicam excellere, ac petimus indidem documentum, quo deam Euboicam Amaryntho ut in Atticam (Paus.

I 32) et Aulin (IX 19) ita Megara deductam esse appareat. Accedit, quod Calchas Chalcidensis est. Facit momentum, quod ad Euboicae Dianae religionem nota ex 'Iliade' Calchantis persona refertur. Ac simile quid in Nemesi 'Cypriorum' (quae Rhamnusia est) accidisse constat.

Favet Theognidi etiam Aristoteles *Eth. Eud.* VII p. 1243 a 17: ἐνδέχεται γάρ, ὅπερ λέγει Θέογνις· 'σοὶ μὲν τοῦτο, θεά, σμικρόν, ἐμοὶ δὲ μέγα'.[1]) Quarto igitur saeculo traditio antiquior.[2]) —

Firmo structo fundamento primum, quod est de Apolline, poematium accedimus. Idem huius ac prioris carminis argumentum: adorat Apollinem poeta, sibi ut velit esse propitius. Apollo, ut Diana, Megaris publice colebatur. Id vero intererat, quod Apollo (Ἀρχηγέτης) et gentis et urbis habebatur conditor (Paus. I 42). Ne quid dubites, Megarensem Theognis ipse Apollinem bis invocavit (v. 755 sqq. et 773 sqq.). Sed, quae post v. 4 de natalibus Apollinis dicuntur, ea aliena sunt hoc loco, cum apta quattuor istis versibus sit invocatio et ad suum finem pervenerit. Nec tamen novum et per se constans indigitamentum illi sunt versiculi, sed hymni fragmentum ob v. 3 adnexum: quemadmodum in Theogonia Hesiodea nonnulla interpolata sunt. —

Hiulcam esse Musarum Gratiarumque allocutionem nos primi (ni fallimur) animadvertimus. Sed res manifesta, dummodo ita tollas asyndeton, ut positis cancellis sustulimus.[3]) Desunt hodie preces coram Musis Gratiisque pronuntiatae, ne eadem fere ter repeteretur precatio. Defectu perspecto de amisso argumento videndum est. Poeticum enim illud ὅττι καλὸν κτλ'. quid ad syllogam Theognideam? Transitus facile pulchre eleganter ad Cyrni personam (v. 19) dearum dicto paratur. Si quid aliud, eius est, qui Cyrno cantabat formoso amasio, illa et ipsa invocatio: Theognidis.

Dabamus in universitate Gryphiensi, Kal. April. 1893.

---

[1]) Imitatur etiam Callimachus *Epigr.* VI Κρεωφύλωι, Ζεῦ φίλε, τοῦτο μέγα.

[2]) Hor. *Sat* II 3 v. 284 *unum me surpite morti; dis etenim facile est* (Leutsch *Exerc. crit.* II p. 4 [ind. lect. Gott. 1862/63]).

[3]) Itidem disponendum est formosum Sapphus frustulum 93 οἶον τὸ γλυκύμαλον ἐρεύθεται ἄκρωι ἐπ' ὕσδωι ἄκρον ἐπ' ἀκροτάτωι, λελάθοντο δὲ μαλοδροπῆες (οὐ μὰν ἐκλελάθοντ', ἀλλ' οὐκ ἐδύναντ' ἐπικέσθαι) . . .

I. SCHOLAE THEOLOGORUM.

1) PROFESSORUM ORDINARIORUM.

D. M. DE NATHUSIUS, P. P. O., H. A. D.

I) Publice 1) Proseminarii homiletici exercitationes in instituto theologico practico moderabitur d. Lun. hor. VI et VII; 2) Seminarii catechetici d. Iov. hor. VI et VII; 3) exercitationes theologico-pastorales d. Merc. hor. VI et VII; 4) De huius saeculi missione interna, die Merc. hor. IV. — II) Privatim 1) Theologiam catecheticam liturgicam et homileticam tradet quinquies p. h. hor. VIII; 2) Pericopas selectas interpretabitur ter p. h. hor. def.

D. O. ZÖCKLER, P. P. O.

I) Publice Seminarii theologici exercitationes ad historiam ecclesiasticam pertinentes moderari perget d. Lun. hor. VI et VII. — II) Privatim 1) Historiam dogmatum ecclesiae christianae enarrabit, quinquiens p. h. hor. IX; 2) apologeticen christianam docebit quater p. h. dieb. Lun. Mart. Iov. Ven. hor. IV.

D. H. CREMER, P. P. O.

I) Publice 1) De scriptura sacra disseret semel p. hebd. d. Sat. hor. X; 2) Seminarii theologici exercitationes theologiam dogmaticam spectantes moderabitur d. Iov. hor. VI et VII; 3) Seminarii homiletici sodalibus praeerit d. Ven. hor. VI et VII. — II) Privatim 1) Dogmaticae christianae alteram partem tradet sexiens p. hebd. hor. XI; 2) Jesu Christi historiam narrabit et illustrabit quinquiens p. hebd. hor. X.

D. V. SCHULTZE, P. P. O.

I) Publice 1) Ecclesiasticae architecturae historiam adumbrabit semel p. h. die Sabb. hor. VIII; 2) Exercitationes ad historiam ecclesiasticam pertinentes moderabitur hora def.; 3) Exercitationibus archaeologicis praeerit hora def. — II) Privatim Ecclesiae primaevae historiam tradet sexiens p. h. hora IX.

D. F. BAETHGEN, P. P. O.

I) Publice Seminarii theologici exercitationes ad exegesin Veteris Testamenti spectantes (Iobi capita selecta) moderabitur die Merc. hor. VI. — II) Privatim 1) Librum Psalmorum interpretabitur quinquiens p. h. hor. XII; 2) Historiam Israelitarum enarrabit quater p. h. hor. V.

2) PROFESSORIS EXTRAORDINARII.

D. F. GIESEBRECHT, P. P. E.

I) Publice Exercitationibus ad hebraeam linguam spectantibus praeesse perget die Merc. hor. VI et VII. — II) Privatim Theologiam Veteris Testamenti tradet quinquiens p. h. hora XII.

3) PRIVATIM DOCENTIUM.

Lic. I. DALMER, P. D.

I) Publice Exercitationes ad interpretationem Novi Testamenti pertinentes moderabitur die Iovis hor. VI et VII. — II) Privatim Pauli apostoli epistolam ad Corinthios datas interpretabitur quinquiens per hebd. hor. XI.

Lic. E. SCHÄDER, P. D.

I) Publice Societatis dogmaticae exercitationes moderabitur die Mart. hor. VI et VII. — II) Privatim Theologiam novi testamenti docebit quinquiens per hebd. hor. V.

Lic. W. LÜTGERT, P. D.

I) Publice Historiam doctrinae de persona Christi a rerum sacrarum reformatione enarrabit semel hor. VIII. — II) Privatim Epistolam Pauli ad Galatas interpretabitur ter. hor. VIII.

II. SCHOLAE IURECONSULTORUM.

1) PROFESSORUM ORDINARIORUM.

Dr. I. WEISMANN, P. P. O. DEC.

I) Privatim 1) processum criminalem docebit ter vel quater p. h. hor. XI; 2) concursum creditorum (processus civilis partem II) tractabit semel p. h. hor. XI et XII; 3) conversatorium et practicum processus civilis habebit semel p. h. hor. V et VI. — II) Privatissime sed gratis in seminario exercitationes juridicas moderabitur hor. def.

Dr. C. F. W. H. HAEBERLIN, p. p. o.

Privatim jus criminale quater p. h. hor. XI tractabit.

D. Dr. E. R. BIERLING, p. p. o.

I) Publice de fontibus juris ecclesiastici disseret die Sat. hor. XII. — II) Privatim jus ecclesiasticum Evangelicorum et Catholicorum tradet quater p. h. hor. XII.

Dr. GUST. PESCATORE, p. p. o.

I) Privatim 1) pandectarum alteram partem quater p. h. hor. XI; 2) processum civilem Romanum tractabit bis p. h.; 3) conversatorii juris pandectarum quartam partem instituet die Iov. hor. V et VI. — II) Privatissime sed gratis in seminario exercitationes juridicas moderabitur.

Dr. FELIX STOERK, p. p. o.

I) Privatim 1) historiam enarrabit doctrinarum quae ad ius et rempublicam spectant bis p. h. hor. X; 2) ius publicum Germanicum tradet ter p. h. hor. IX; 3) ius administrationis Borussicae nec non Germanicae ita ter p. h. hor. IX; 4) conversatorium de historia imperii et juris publici Germanici exercitationes adjuncturus instituet die Martis hor. V et VI. — II) Privatissime sed gratis in seminario exercitationes juridicas moderabitur hor. def.

2) PROFESSORUM EXTRAORDINARIORUM.

Dr. ERNESTUS STAMPE, p. p. e.

I) Privatim 1) pandectarnm partem primam docebit quater p. h. hor. XII; 2) institutiones juris Romani tradet quater p. h. hor. XI; 3) conversatorii pandectarum partem tertiam habebit die Merc. hor. V et VI. — II) Privatissime sed gratis exercitationes juridicas exegeticasque in seminario moderabitur hor. def.

Dr. G. FROMMHOLD, p. p. e.

I) Privatim 1) historiam imperii et juris Germanici enarrabit quater per h. hor. IX; 2) jus commerciale, cambiale, maritimum docebit quater p. h. hor. X; 3) conversatorium de jure privato Germanico instituet, exercitationes juridicas adjuncturus, semel p. h. hor. V et VI. — II) Privatissime sed gratis in seminario exercitationes juridicas moderabitur hor. def.

3) PRIVATIM DOCENTIS.

Prof. Dr. R. MEDEM, priv. doc.

I) Privatim docebit jus gentium ter p. h. — II) Privatissime sed gratis moderabitur exercitationes juridicas semel p. h.

III. SCHOLAE MEDICORUM.

1) PROFESSORUM ORDINARIORUM.

Dr. C. F. MOSLER, p. p. o. dec.

I) Publice relationes policlinicas moderabitur die Iov. hor. VI. — II) Privatim 1) de diagnostice physica aget quater p. h.; 2) exercitationes clinicas et policlinicas medicas moderabitur dieb. Lun. Mart. Iov. Ven. inde ab hor. IX usque ad hor. X et dimid., reliquis dieb. inde ab hor. X usque ad hor. XI.

Dr. H. C. A. PERNICE, p. p. o.

I) Publice morborum mulierum part. I. tradet die Lun. hor. IV. — II) Privatim exercitationes clinicas et policlinicas gynaecol. moderabitur dieb. Lun. Merc. Sat. hor. VII, ceter. dieb. hor. VIII.

Dr. L. LANDOIS, p. p. o.

I) Publice exercitationes physiologicas eorum commilitonum, qui in his rebus iam magis eruditi sunt, moderabitur hor. def. — II) Privatim 1) physiologiae experimentalis partem alteram docebit cotidie hor. XII; 2) practicum physiologicum demonstrationes in instituto instituendas adiecturus moderabitur sexiens hor. def.

Dr. R. SCHIRMER, p. p. o.

I) Publice de vitiis oculorum opticis disseret die Lun. hor. III. — II) Privatim 1) exercitationes ophthalmoscopias moderabitur dieb. Iov. et Ven. hor. V; 2) exercitationes clinicas ophthalmiatricas instituet dieb. Merc. et Sat. hor. III hominesque oculorum morbis affectos extraneos monstrabit cotidie hor. XII.

Dr. HUGO SCHULZ, p. p. o.

I) Publice exercitationes pharmacologicas commilitonum iamiam eruditiorum moderabitur cotidie. — Privatim 1) pharmacologiae partem alteram tradet dieb. Lun. Mart Merc. Iov. hor. IV; 2) practicum therapeuticum habebit dieb. Lun. et Iov. hor. VIII; 3) toxicologiae capita tradet selecta die Veneris hor. IV.

Dr. F. SOMMER, p. p. o.

I) Publice capita selecta anatomiae corporis humani tractabit die Ven. hor. IX. — II) Privatim 1) anatomiae systematicae corp. hum. partem primam tradet quater p. hebd. hor. IX; 2) exercitationes anatomicas moderabitur sexiens hor. X. XI. II. IV.

Dr. H. HELFERICH, p. p. o.

I) Publice disputationes chirurgicas instituet die Ven. hor. VI. — II) Privatim exercitationes clinicas et policlinicas chirurgicas moderabitur dieb. Lun. Mart. Iov. Ven. inde ab hor. X et dimid., reliquis diebus ab hor. XI usque ad hor. XII.

Dr. P. GRAWITZ, p. p. o.

I) Publice de cerebri et medullae spinalis morbis disseret die Martis hor. VI. — II) Privatim 1) pathologiam et therapiam generalem adjuncturus anatomiam pathologicam tradet dieb. Lun. Mart. Merc. Iov. Ven. hor. V; 2) cursum anatomiae pathologicae practicum instituet dieb. Mart. et Ven. hor. XII et I, dieb. Merc. et Sat. hor. VIII et IX.

Dr. F. LOEFFLER, p. p. o.

I) Publice disputationes hygienicas instituet die Merc. hor. V. — II) Privatim 1) hygienes partem priorem tradet diebus Mart. Iov. Ven. hor. III; 2) practicum hygienicum et bacteriologicum moderabitur bis p. h. hor. def.

2) PROFESSORUM EXTRAORDINARIORUM.

Dr. RUDOLF ARNDT, p. p. e.

I) Publice tractabit 1) selecta capita psychiatriae forensis die Sat. hor. V; 2) selecta capita antropologiae generalis dieb. Merc. et Sat. hor. IV. — II) Privatim docebit psychiatriam generalem et specialem demonstrationibus illustrandam dieb. Lun. Mart. Iov. hor. IV.

Dr. PAUL KRABLER, p. p. e.

Privatim paediatricen docebit, demonstrationes practicas adjuncturus dieb. Mart. Iov. Ven. hor. XII.

Dr. BERNHARD SOLGER, p. p. e.

I) Publice capita selecta morphologiae corporis humani tractabit die Iov. hor. IV. — II) Privatim histologiam tradet dieb. Lun. Mart. Merc. hor. IV, die Sat. hor. IX.

Dr. F. de PREUSCHEN, p. p. e.

Privatim 1) operationes gynaecologicas moderabitur exercitationibusque in phantomate instituendis praeerit dieb. Mart. et Ven. hor. II; 2) theoriam artis obstetriciae tractabit dieb. Lun. Merc. Iov. hor. II.

Dr. OTTO BEUMER, p. p. e.

I) Privatim de medicina forensi aget ter p. h. hor. def. — II) Practicum medicinae forensis moderabitur p. h. sexiens hor. def.

Dr. P. STRUEBING, p. p. e.

I) Publice homines narium et laryngis morbis affectos extraneos monstrabit dieb. Lun. Iov. Sat. hor. XII. — II) Privatim pathologiae et therapiae specialis partem priorem tradet dieb. Lun. Merc. Ven. Sat. hor. VI.

Dr. LOTHAR HEIDENHAIN, p. p. e.

I) Publice tradet artem vulnera tractandi die Lun. hor. VI. — II) Privatim 1) de ossium fracturis et luxationibus disseret dieb. Mart., Merc. Iov. Ven. hor. V; 2) de chirurgia generali disseret dieb. Mart. et Iov. hor. III, dieb. Ven. et Saturn. hor. IV.

Dr. ERICH PEIPER, p. p. e.

I) Publice de morbis qui entozois oriuntur hor. def. — Privatim 1) Selecta capita morborum nervorum tractabit demonstrationes practicas additurus dieb. Lun. hor. III, Iov. hor. IV; 2) de morbis contagionis disseret die Sat. hor. V; 3) de morbis cutaneis demonstrationes practicas adjuncturus aget dictus Merc. hor. IV.

3) PRIVATIM DOCENTIUM.

Dr. EG. HOFFMANN, priv. doc.

Privatim cursum otiatricum moderabitur dieb. Lun. hor. V. Merc. Sat. hor. IV.

Dr. E. BALLOWITZ, priv. doc.

Privatim 1) Osteologiam et Syndesmologiam docebit dieb. Merc. et Sat. hor. XII; 2) de viscerum in corpore humano situ disseret die Ven. hor. IV et V; 3) Organa et hominis et animalium vertebratorum uropoëtica atque genitalia tractabit die Iov. hor. V; 4) Anatomiam earum regionum, in quibus arteriae ligantur, tractabit hora definienda.

Dr. PAUL STOEWER, priv. doc

Privatim 1) Exercitationes oculorum functiones determinandi habebit hor. III; 2) de conexu morborum oculorum cum morbis totius corporis disseret hor. definienda.

IV. SCHOLAE PHILOSOPHORUM.

1) PROFESSORUM ORDINARIORUM.

Dr. E. MAASS, p. p. o. dec.

I) Publice 1) In seminario regio philologico Antiphontis orationis proponet horis consuetis. 2) Proseminariani Theocriti idyllia interpretabuntur die Iov. hor. III et IV. — II) Privatim Pindari carmina explicabit praemissa lyricae graecae historia et exercitationibus metricis adiunctis dieb. Lun. Mart. Iov. Ven. hor. IX et die Iov. hora II.

Dr. H. LIMPRICHT, p. p. o.

I) Publice de selectis quibusdam chemiae capitibus disseret semel p. h. hor. def. — II) Privatim 1) Chemiae partem secundam tradet sexiens p. h. hor. VIII. 2) Exercitationes chemicas una cum professore Schwanert instituet senis et duodenis et tricenis p. h. hor. def. 3) Exercitationes chemicas medicorum usui adaptandas una cum professore Schwanert instituet senis p. h. hor. def.

Dr. GUIL. AHLWARDT, p. p. o.

I) Publice Elfachrī historiam regnorum islāmiticorum exponet bis p. h. hor. def. — II) Privatim 1) Hamāsae carmina explicare perget ter p. h. hor. def. 2) Mutanabbii dīvānum interpretabitur semel p. h. hor. def.

Dr. F. F. C. E. SUSEMIHL, p. p. o.

I) Publice isagogen in studium Platonis et Aristotelis tradet dieb. Merc. et Sat. hor. XII. — II) Privatim historiam philosophiae antiquae ennarrabit dieb. Lun. Mart. Iov. Ven. hor. V. — III) Privatissime sed gratis exercitationes Platonicas vel Aristotelicas moderabitur bis p. h. hor def.

Dr. A. PREUNER, p. p. o.

I) Publice 1) Historiam picturae delineabit semel p. h. hor. def. 2) Exercitationes archaeologicas moderabitur die Sat. hor. IV. — II) Privatim mythologiam graecam artium monumentis illustratam tradet ter p. h. hor. def.

Dr. GUIL. SCHUPPE, p. p. o.

I) Publice exercitationes philosophicas moderabitur die Merc. hor. V. II) Privatim theoriam cognoscendi et logicam docebit dieb. Lun. Mart. Iov. Ven. hor. V.

Dr. H. ULMANN, p. p. o.

I) Publice exercitationes seminarii historici instituet die Merc. hor. VIII et IX. — II) Privatim rerum inde ab a. MDCCCXV gestarum seriem explicabit dieb. Lun. Mart. Iov. Ven. hor. XII.

Dr. GUIL. THOMÉ, p. p. o.

I) Publice seminarii mathematici exercitationes moderabitur die Merc. hor. X et XI. — Privatim 1) Theoriam functionum analyticarum, praecipue ellipticarum, docebit dieb. Lun. et Iov. hor, X et XI. 2) Theoriam et applicationes functionum potentialium exponet dieb. Mart. et Ven. hor. X et XI.

Dr. H. SCHWANERT, p. p. o.

I) Publice 1) Capita selecta chemiae technicae tractabit die Sat. hor. XI; 2) Colloquia de rebus chemicis pharmaceuticis habebit diebus Iov. et Ven. hor. IV et V. — II) Privatim 1) Pharmaciae partem priorem exponet dieb. Lun. Mart. Merc. Iov. hor. III; 2) Chemiam analyticam docebit dieb. Ven. et Sat. hor. III; 3) Exercitationes chemicas una cum professore Limpricht instituet senis et duodenis et tricenis p. h. hor. def.; 4) Exercitationes chemicas medicorum usui adaptandas una cum professore Limpricht instituet senis p. h. hor. def.

Dr. A. GERSTAECKER, p. p. o.

I) Publice selecta entomologiae capita tractabit d. Ven. hor. XI. — II) Privatim animalium morphologiam generalem et comparatam tradet quater per hebd. hor. XI.

Dr. Al. REIFFERSCHEID, p. p. o.

I) Publice 1) In proseminario germanico Evangelii sec. Marcum translationes et Vulfilanam et Lutheranam tractabit semel p. h. die Merc. h. V et VI; 2) In seminario germanico Nibelungiadem proponet et exercitationes de re metrica Germanorum moderari perget semel p. h. die Ven. h. V et VI. — II) Privatim 1) Otfridi carmina selecta interpretabitur ter per h. dieb. Lun. h. XI et XII et Iov. h. XI; 2) De Schilleri dramatis disseret bis p. h. dieb. Mart. et Ven. h. XI.

Dr. E. KOSCHWITZ, p. p. o.

I) Publice textus francogallicos medii aevi commilitonibus interpretandos proponet semel p. h. hor. def. -- II) Privatim grammaticae historicae linguae francogallicae partem primam docebit dieb. Lun. Mart. Iov. Ven. hor. V. — III) Privatissime sed gratis exercitationes provinciales instituet in seminario romanensi, Sat. die hor. XI et XII.

Dr. H. ZIMMER, p. p. o.

I) Publice Kālidāsae Mēghadūtam sodalibus interpretandum proponet bis p. h. hor. def. — II) Privatim grammaticam linguae Hibernicae comparatam docebit dieb. Lun. Mart. Iov. Ven. hor. XII. — III) Privatissime sed gratis textus selectos a chrestomathia Boehtlingkiana commilitonibus interpretandos proponet bis p. h. hor. def.

Dr. Fr. SCHMITZ, p. p. o.

I) Publice plantas thallophyticas tractabit die Sat. hor. XII. — II) Privatim 1) Botanicen systematicam docebit dieb. Mart. et Ven. hor. IX, die Merc. hor. XII; 2) Exercitationes botanicas microscopicas instituet dieb. Merc. et Sat. hor. II et III. — III) Privatissime in musei botanici laboratorio operaturis aderit cotidie.

Dr. E. COHEN, p. p. o.

I) Publice exercitationes, quae lingua vernacula „Löthrohr-Praktikum" dicuntur, habebit die Merc. hor. III et IV. — II) Privatim 1) mineralogiam tractabit dieb. Lun. Mart. Merc. Iov. Ven. hor. IX additurus exercitationes mineralogicas die Sat. inde ab hor. IX et X; 2) mineralogiae peritiorum exercitationes una cum professore Deecke moderabitur semel p. h. binis hor. def. — III) Privatissime in instituto mineralogico operaturis aderit cotidie.

Dr. A. OBERBECK, p. p. o.

I) Publice theoriam motus fluidorum et soni tractabit dieb. Merc. et Sat. hor. XII. — II) Privatim 1) physices experimentalis partem primam docebit dieb. Lun. Mart. Iov. Ven. hor. XII; 2) Exercitationes physicas instituet binis et senis horis dieb. Lun. et Iov. hor. III—VI. — III) Privatissime in instituto physico operaturis aderit cotidie.

Dr. B. MINNIGERODE, p. p. o.

I) Publice exercitationes in seminario mathematico die Sat. hor. X et et dimid.—XII moderabitur. — II) Privatim 1) mechanices analyticae alteram partem exponet quater p. h. hor. IX; 2) calculi differentialis et integralis primam partem docebit quater p. h. hor. X.

Dr. O. SEECK, p. p. o.

I) Publice exercitationes seminarii historici antiquitatem Graecam Romanamque spectantes moderabitur semel p. h. horis binis def. — II) Privatim historiam populorum graecorum enarrabit quater p. h. hor. def.

Dr. I. REHMKE, p. p. o.

I) Publice exercitationes philosophicas moderabitur hor. def. — II) Privatim historiam philosophiae generalem enarrabit dieb. Lun. Mart. Iov. Ven. hor. XI.

Dr. E. BERNHEIM, p. p. o.

I) Publice in seminario historico fabulas, quae de imperatoribus nostris medio aevo fictae sunt, arte critica dijudicandas proponet die Sat. hor. VIII; 2) Quid de mundi natura rerumque gestarum conexu philosophi illi ducesque partium sentiant, qui statum rerum publicarum ac societatum humanarum funditus commutare velint, proponet die Merc. hor. XII. — II) Privatim historiam gentium Germanicarum et Romanensium usque ad tempus Caroli Magni narrabit ter per hebd. hor. VIII.

Dr. E. STRUCK, p. p. o.

Valetudine impeditus scholas non habebit.

Dr. R. CREDNER, p. p. o.

I) Publice exercitationes geographicas moderabitur hor. def. — II) Privatim 1) Capita selecta geographiae physicae docebit ter p. h.; 2) Geographiam regionum mari mediterraneo adjacentium tractabit bis p. h.

2) PROFESSORUM EXTRAORDINARIORUM.

Dr. C. TH. PYL, p. p. e.

I) Publice de antiquitatibus Pomeraniae disputationes necnon exercitationes diplomaticas secundum monumenta artium litterarumque moderabitur, bis p. h. hor. XI. — II) Privatim historiam monasterii Hildensis necnon ecclesiarum, monasteriorum scholarumque Gryphiswaldensium tradet, bis p. h. hor. XI. — III) Privatissime sed gratis de vita operibusque Raphaelis Sanctii Urbinatis secundum monumenta artium disseret, bis p. h. hor. XI.

Dr. M. KONRATH, p. p. e.

I) Publice in seminario anglico exercitationes moderabitur die Merc. hor. X et XI. — II) Privatim 1) Carmen de Beowulfo anglosaxonicum interpretabitur dieb. Mart. Iov. Sat. hor. IV. — 2) Historiam litterarum anglicarum saec. XVI. et XVII. enarrabit dieb. Lun. et Ven hor. IV.

Dr. GUIL. HOLTZ, p. p. e.

I) Publice 1) Electricitatem technicam experimentis illustratam et ad sensum popularem accommodatam tractabit dieb. Lun. et Iov. hor. VI; 2) Physicen cosmicam cum experimentis et observationibus, communi judicio adaptatam, docebit dieb. Mart. et Ven. hor. VI. — II) Privatim physicen technologicam ad doctrinas physicales revocatam docebit dieb. Merc. et Sat. hor. XII.

Dr. P. PIETSCH, p. p. e.

Commeatu impetrato scholas non habebit.

Dr. C. KESSLER, p. p. e.

I) Publice 1) Lagardii Analecta Syriaca interpretabitur bis p. h. 2) Harîrîi Consessus explicare bis p. h. perget. — II) Privatim 1) Studia provectiorum Syriaca moderabitur bis p. h. 2) Linguam et scripturam Assyriorum docere binis p. h. scholis incipiet. 3) Ibn His'âmi vitam Muhammedis prophetae cum provectioribus legere perget bis p. h. — III) Privatissime Dschâmîi Persae opus poeticum, cui Behâristân inscribitur, interpretandum proponet bis p. h. hor. def.

Dr. C. I. FUCHS, p. p. e.

I) Privatim de reditibus et expensis rei publicae disseret diebus Lun. Mart. Iov. Ven. hor. IV. — II) Privatissime sed gratis exercitationes ad oeconomicen nationalem spectantes (de operariis rusticis) moderabitur semel p. h. hor. def.

Dr. E. NORDEN, p. p. e.

I) Publice 1) In seminario regio philologico sodalibus Minucii Felicis Octavium dialogum interpretandum proponet die Merc. h. X—XII. 2) Philosophia quemadmodum coniuncta fuerit apud antiquos cum litteris, disputabit hor. def. — II) Privatim de Graecorum Romanorumque et nostri aevi studiis ad artem grammaticam litterarumque historiam pertinentibus exponet dieb. Lun. Mart. Iov. Ven. h. X.

Dr. G. DEECKE, p. p. e.

I) Publice de montibus qui vulcani dicuntur disseret semel p. h. die Iov. hor. III. — II) Privatim 1) Geologiae partem alteram (formationes geologicas) tractabit bis p. h. dieb. Mart. et Ven. hor. III. — 2) Palaeontologiae principia docebit bis p. h. hor. def.

3. PRIVATIM DOCENTIUM.

Dr. H. MOELLER, priv. doc.

I) Publice plantarum materiam praeparatione adhibita utilium tractabit die Merc. hor. V. — II) Privatim pharmacognosiam docebit dieb. Mart. et Ven. hor. II.

Dr. G. MUELLER, priv. doc.

I) Privatim principia anatomiae microscopicae bis p. h. hor. def. — II) Privatissime exercitationes microscopicas quater p. h. hor. def.

Dr. R. SCHMITT, priv. doc.

I) Publice exercitationes de Clausewitzii libro cui inscribitur: „Nachrichten über Preussen in seiner grossen Katastrophe" instituet semel p. h. hor. def. — II) Privatim res a Francogallis usque ad mortem Ludovici XV. gestas explicabit bis p. h. hor. def.

Dr. THEODORUS SIEBS, priv. doc.

I) Publice exercitationes theotiscas moderabitur semel p. h. hor. def. — II) Privatim 1) Syntaxin theotiscam tractabit dieb. Lun. Iov. hor. III. 2) Carmen Hèliand inscriptum interpretabitur praemissa in linguam litterasque veterum Saxonum introductione dieb. Mart. Ven. hor. III.

Dr. F. W. SEMMLER, priv. doc.

I) Privatim de oleis aethereis bis p. hebd. d. Mart. et Iov. hor. IV—V. — II) Publice de ea parte chemiae, quae nominatur „Kohlenhydrate", dieb. Merc. hor. IV—V.

Dr. H. BILTZ, priv. doc.

I) Publice de hodierna chemia disseret coram chemicis et qui non sunt chemici die Merc. hor. IV. — II) Privatim 1) chemiam analyticam forensem tractabit dieb. Lun. et Mart. hor. IV. 2) chemiam physicalem tractabit dieb. Lun. et Mart. hor. V. — III) Privatissime exercitationes physicochemicas instituet apud provectiores hor. def.

Dr. G. IACOB, priv. doc.

I) Privatim 1) Firdòsii librum regum interpretabitur bis p. h. 2) Elementa arabica docebit bis p. h. — II) Publice 1) Geographorum arabicorum capita selecta explicabit bis p. h. 2) Delectum veterum carminum arabicorum quem Noeldeke edidit, interpretabitur bis p. h.

Dr. MARTIN BRENDEL, priv. doc.

I) Privatim 1) nonnulla problemata mathematica ad artem astronomicam applicabit (calculos interpolationum, quadraturam mechanicam, stellarum locorum reductionem etc.) bis p. h. hor. def.; 2) Probabilitatis calculum et errorum in observationibus factorum theoriam tractabit semel p. h. hor. def. — II) Privatissime sed gratis exercitationes astronomicas moderabitur.

Dr. P. HAUPTFLEISCH, priv. doc.

1) Publice de plantarum propagatione disseret semel p. h. hor. def. — 2) Privatim de fungis utilibus et noxiis semel p. h. hor. def. disputabit.

Dr. I. W. BRUINIER, priv. doc.

I) Publice specimina linguae borealis antiquae (monumenta runis, quas vocant, inscripta) sodalibus interpretanda proponet dieb. Lunae et Iovis hora III. — II) Privatim historiam aulicae Germanorum poeseos enarrabit Wolframi ab Eschenbach de Parcivale carminis interpretatione adiuncta dieb. Mart. et Ven. hora III.

Dr. WILH. ALTMANN, priv. doc.

Privatim rem diplomaticam praecipue nostrorum regum et imperatorum diplomatum ratione habita ter tractabit.

ARTIUM MAGISTRI.

G. BEMMANN, concert. music. director, valetudine impeditus scholas non habebit.

O. DRÖNEWOLF, concert. music. director, Publice 1) De cantu ecclesiastico disseret bis p. h. hor. def. 2) Artem componendi docebit bis p. h. hor. def.

v. DEWITZ, 1) Artem delineandi et pingendi docebit binis p. h. horis, publice; 2) Studiosos medicinae adiuvabit in arte ossa, musculos, praeparata proiciendi, binis p. h. horis, publice.

H. RANGE. 1) Exercitationes gymnicas moderabitur hor. def.; 2) Artem rudibus batuendi docebit hor. def.

V. HECHT. Artem equitandi docebit hor. def.

P. WIECK. Saltandi exercitationes moderabitur hor. def.

INSTITUTA PUBLICA.

Bibliotheca academica, cui praesunt Prof. Gilbert, Dr. Mueldener, Dr. Babad, Dr. Altmann Custodes, assistente Herrmann Dre., dieb. Lun. Mart. Iov. Ven. hor. XI—I, dieb. Merc. et Sat. hor. II—IV studiosis patebit.

Museum litterarium curant Professores Pescatore Landois de Nathusius Reifferscheid Credner.

Seminarii theologici exercitationes reguntur ab Ordine Theologorum.

Societatis homiletico-catecheticae studa moderantur Cremer Prof. et de Nathusius Prof.

Museo antiquitatum christianarum praeest V. Schultze Prof.

Seminarium iuridicum moderantur Pescatore Prof., Weismann Prof., Stoerk Prof., Stampe Prof, Frommhold Prof.

Theatrum anatomicum administrat Sommer Prof., I. prosectore Solger Prof., II. prosectore Ballowitz Dre., adiutore de Schaetzel Dre.

Museo anatomico praepositus est Sommer Prof. I. prosectore Solger Prof. II. prosectore Ballowilz Dre. adiutoribus de Schaetzel Dre.

Instituto physiologico praepositus est Landois Prof., adiutore Erich Schultze Dre.

Museo pathologico-anatomico praepositus est Grawitz Prof., adiutoribus W. Heidemann Dre. et O. Busse Dre.

Instituto pharmacologico praepositus est Schulz Prof., adiutore Rotmann Dre.

Instituto hygienico praepositus est Loeffler Prof., adiutore Abel Dre., Blobel Dre., Woltersdorf Dre.

Nosocomio Universitatis praesunt Mosler Prof. et Helferich Prof, administr. Brandtner, adm. assist. Mueller, assist. Buschke Dre., Barthauer Dre., Jahn Dre., Ackermann Dre.

Instituti clinici medici curam habet Mosler Prof., assistente Peiper Prof., adiutore Seefisch Dre.

Instituti clinici chirurgici curam habet Helferich Prof., adiutore Heidenhain Prof. assistentibus Bohn Dre. et Tenderich Dre.

Instituti ophthalmiatrici curam habet Schirmer Prof., assistente Kuthe Dre.

Instituti obstetricii curam habet Pernice Prof., assistentibus Schepers Dre. et Scheunemann Dre., adiutore Hildebrand.

Instituto clinico psychiatrico praeest Arndt Prof., adiutore Bley Dre.

Institutum physicum moderantur Oberbeck Prof., assistente Edler Dre.

Seminarii mathematici exercitationes moderantur Thomé Prof. et Minnigerode Prof.

Instrumenta astronomica custodit Oberbeck Prof.
Museo zoologico praeest Gerstaecker Prof.
Museo botanico praepositus est Schmitz Prof., assistente Holtz.
Hortum botanicum curant Schmitz Prof. et Goeze Dr. hortorum inspector.
Museo mineralogico praepositus est Cohen Prof., assistente Deecke Dre.
Institutum chemicum moderantur Limpricht Prof. et Schwanert Prof., adiutoribus Biltz Dre., Samietz, Holtz.
Seminarium philologicum moderantur Maass Prof. et Norden Prof.
Seminarium Germanicum moderatur Reifferscheid Prof.
Seminarium Anglico-Romanense moderantur Koschwitz Prof. et Konrath Prof.
Seminarium historicum moderantur Ulmann Prof., Seeck Prof., Bernheim Prof.
Gypsothecae et antiquitatum museo praeest Preuner Prof.
Museo antiquitatum Pomeraniae praeest Pyl Prof.
Apparatui geographico praeest Credner Prof.

SCHOLAE INDICE HORARIO DESCRIPTAE.

HOR.	THEOLOGICAE.	IURIDICAE.	MEDICAE.	PHILOSOPHICAE.
VIII.	Theol. hom. liturg. et catechet., quinquiens. Ep. ad Gal., ter. Historia Christologica, bis. Historia architecturae sacrae.		Curs. anat. path., bis. Practic. therapeut., bis. Exerc. clin. gynaecol., ter. Osteol. et syndesm. semel.	Chem. pars II sexiens. Semin. hitt. quater. Hist. germ. ter.
IX.	Historiae ecclesiae pars prior, sexiens. Historia dogmat., quinquiens.	Hist. jur. German. quater. Ius publ. German. ter. Ius admin. Boruss. et German. ter.	Anat. corp. hum., quat. Cap. sel. anat., semel. Anat. organ. sensuum, semel. Curs. anat. path., bis. Diagnost. phys., bis. Exercit. clin. med., quater. Histologia.	Pindarus quater. Semin. hist. quater. Botanice systemica bis. Mineralogia quinquies. Exerc. mineral. semel. Mechan. analyt. quat.
X.	Historia Jesu, quinquiens. De scriptura sacra, semel.	Hist. doctrin. ad jus et rem publ. spectant. bis. Ius comm. camb. marit. quater.	Exercit. anat., sexiens Exercit. clin. medic., sexiens. Exercit. clin. chirurg. quater.	Semin. philol. (Antipho) semel. Semin. philol. (Minucius) semel. Semin. math. bis. Theoria funct. analyt. bis. Theoria funct. pot. bis. Exerc. mineral. semel. Calc. diff. et integr. quater. Sem. angl. semel. Antiquorum et recentiorum stud. gramm. quater.
XI.	Theologica dogmaticae pars alt., sexiens.	Instit. quater. Proc. civ. Roman. semel.	Exercit. anat., sexiens. Exercit. clin. chirurg., sexiens.	Sem. philol. (Antipho). Semin. philol. (Minucius) semel.

SCHOLAE INDICE HORARIO DESCRIPTAE.

HOR.	THEOLOGICAE.	IURIDICAE.	MEDICAE.	PHILOSOPHICAE.
	Evang. Joannis, quinquiens. Epistolae ad Corinthios, quinquiens.	Pand. II quater. Ius crim. quater. Proc. crim. ter vel quater. Conc. credit. semel.		Semin. math. bis. Theoria funct. analyt. bis. Theoria funct. pot. bis. Cap. sel. chem. techn. semel. Entomologia semel. Morphol. anim. quater Otfrid bis. Schiller bis. Sem. rom. semel. Hist. philos. gener. quater. Antiqu. Pomeran. bis. Hist. Gryphiae bis. Raphael bis. Sem. angl. semel.
XII.	Psalmi, quinquiens. Theol. testam. vet., quinquiens.	Proc. civ. Rom. semel. Pand. I quater. Conc. credit. semel. Ius eccles. quater. Font. jur. eccles. semel.	Physiol. exper. p. I., sexiens. Curs. anat. path., bis. Exercit. clin. gynaecol., ter. Exercit. policl. ophthalm., sexiens. Policl. paediatr., ter. Policl. laryngol. et nas., ter. Osteol. et syndesmol.	Isagoge Plat. et Arist. bis. Res ab a. 1815 gestae quater. Otfrid semel. Chem. rom. semel. Gramm. hibernica quater. Plantae thallophytica semel. Botanice systematica semel. Theoria fluid. bis. Phys. exper. I quater. Social. cosm. semel. Phys. techn. bis.
II.			Exercit. anat., sexiens. Morbi cutis, bis.	Pindarus semel. Exerc. bot. bis.

SCHOLAE INDICE HORARIO DESCRIPTAE.

HOR.	THEOLOGICAE.	IURIDICAE.	MEDICAE.	PHILOSOPHICAE.
			Theor. art. obstetr., ter. Operat. gynaecol. bis Exercit. histol. path.	Pharmacognosia bis.
III.			Exercit. anat., sexiens. De vit. ocul. optic., semel. Chirurg. gen. bis. Exercit. clin. ophthalmiatr., bis. Sel. cap. morb. nerv., semel. Hygienes p. I. ter. Exercit. histol. path. Exercit. funct. oculorum determ.	Prosemin. philol. (Theocr.) semel. Pharmac. pars I quat. Chem. analyt. bis. Exerc. bot. bis. Löthrohr - Praktikum semel. Exerc. phys. semel ant. bis. Geologia II bis. De vulcanis semel. Synt. theot. bis. Heliand bis. Lingua boreal. bis. Parcival bis.
IV.	Apologetica quat. Missio interna, sem.	Ius gent. ter. Exerc. jurid. semel.	Cap. sel. anthropol. gen. bis. Histologia, ter. Pharmacol., quater. Chirurg. gen., bis. Cap toxicol. sel., sem. Sel. cap. morb. nerv., semel. Morbi mulier., semel. Psychiatr. gener. et spec., ter. Curs. otiatr. bis. De situ viscerum. Deform. corp. hum. etc. Capita selecta morphologiae corporis.	Prosemin. philol. (Theocr.) semel. Exerc. archaeol. sem. Colloquia pharmac. bis. Löthrohr - Praktikum semel. Exerc. phys. semel aut. bis. Beowulf ter. Hist. litt. angl. bis. Redit. et expensa publ. quater. Olea aeth. bis. Kohlenhydr. bis. Chem. hodierna semel. Chem. forensis bis.

SCHOLAE INDICE HORARIO DESCRIPTAE.

HOR.	THEOLOGICAE.	IURIDICAE.	MEDICAE.	PHILOSOPHICAE.
V.	Historia populi israel., quater. Theologia testam. novi, quinquiens.	Conv. Pand. III semel. Conv. Pand. IV semel. Conv. hist. imp. et jur. publ. Germ. semel. Conv. jur. German. semel. Conv. process. civ. semel.	Anat. path. gen., quinquiens. Ossium fract. et luxat. quater. Exercit. ophthalmoscop., bis. De morb. contagios., semel. Cap. sel. psychiatr. for., semel. Disputat. hygienic. semel. Cursus otiatr. semel. Organa uropoetica et genitalia semel.	Philos. antiqua quater. Exerc. philos. semel. Theoria cogn. et log. quater. Prosem. germ. sem. Semin. germ. semel. Gramm. franc. I quater. Exerc. phys. semel aut. bis. Plantarum materia semel. Olea aeth. bis. Kohlenhydr. bis. Chem. phys. bis.
VI.	Seminarii theol. exercitat., quat. Instituti theol. pract. exercitat., quat. Exercitat. ad ling. hebr. spectant., semel. Exerc. ad N. Test. interpr., semel. Exerc. dogm., sem.	Conv. Pand. III semel. Conv. Pand. IV. semel. Conv. histor. imp. et jur. publ. Germ. semel. Conv. jur. German. semel. Conv. process. civ. semel.	Diagnost. phys., bis. De ossium morb., sem. Disputat. chir. semel. Examinat chirurg. semel. Relationes policl. med. semel. Pathol. et Ther. spec. p. I., quater. Artem vulnera tractandi.	Prosem. germ. semel. Semin. germ. semel. Electric. techn. bis. Phys. cosm. bis.
VII.	eadem.			
Hor. def.	Interpretatio pericoparum selectarum, ter. Exercit. societatis eccles., semel. Exerc. archaeolog., semel.	Exercit. exeget. in semin. Exercit. juridic. in semin.	De situ visc., bis. Exercit. physiol. et histolog. Pract. physiol., sexiens. Exercit. pharmacol., sexiens. Pract. hygien. nec non bacteriolog. ter.	Sel. chem. cap. semel. Exerc. chem. sen. duodenis tricenis horis. Exerc. chem. medicorum in usum sex. Elfachri bis. Hamasa ter. Mutanabbi semel.

SCHOLAE INDICE HORARIO DESCRIPTAE.

HOR.	THEOLOGICAE.	IURIDICAE.	MEDICAE.	PHILOSOPHICAE.
Hor. def.			De med. forens, ter. De quaest. modo med. for. semel. De morb. qui entozois oriuntur. Conexus morb. ocul. c. morb. corporis. Anatomiam earum regionum, in quibus arteriae ligantur.	Exerc. Platonicae bis. Hist. pictusae semel. Mythol. graeca ter. text. francogall. medii aevi semel. Kalidasa bis. Chrestom. Boethlingkiana bis. Exerc. minieral. bis. Sem. hist. antiq. bis. Hist. graeca quater. Exerc. philos. semel. Exerc. geogr. semel. Geogr. phys. ter. Regiones mari mediterraneo adiacentes bis. Anal. Syriaca semel. Hariri bis. Stud. Syr. bis. Lingua Assyria bis. Ibn Hisami bis. Dschami Persa bis. Exerc. oecon. semel. Christiani et pagani semel. Palaeont. bis. Anatomia microsc. bis. Exerc. microsc. quat. Exerc. hist. semel. Hist. francogall. bis. Exerc. theot. semel. Exerc. physicochem. semel. Firdosi bis. El. arab. bis.

SCHOLAE INDICE HORARIO DESCRIPTAE.

HOR.	THEOLOGICAE.	IURIDICAE.	MEDICAE.	PHILOSOPHICAE.
Hor. def.				Geogr. arab. bis. Sel. carm. arab. bis. Probl. math. bis. Observ. astr. semel. Exerc. astron. semel. Plant. propag. semel. Fungi semel. Res diplomatica ter. Ars com. bis. De cant. ecclesiast. bis. Art. delin. et ping. bis. Art. ossa, musc. praep. proic. bis. Exerc. gymnicae. Art. rud. bat. Art. equit. Saltandi exercit.